

## Eesti ühiskonna 2011.aasta integratsiooni monitooring

- Monitooringu tellija on Kultuuriministeerium, teostajad PRAXIS, Tartu Ülikool ja EMOR.
- Monitooringu läbiviimise protsessi olid kaasatud valdkonnaga seotud ministeeriumid, ülikoolid, teadusasutused ja eksperdid.
- Uuringu eesmärgiks oli koguda võrdlevaid andmeid, et jälgida ühiskonna protsesse ja kaardistada olulisemaid lõimumisvaldkondi ja -sihtrühmi.
- Monitooringu tulemused on sisendiks uuele riiklikule lõimumiskavale perioodil 2014–2020.
- Uuring viidi läbi kahes osas ajavahemikus oktoober – november 2011
  - üle-eestiline küsitlus (1400 vastajat vanuses 15–74 aastat, 607 eestlast ja 802 teisest rahvusest inimest). Valimisse kuulunud Eesti Vabariigi kodanikest oli eestlasi 80%, venelasi 17%, ukrainlasi 1% ja muid rahvusi kokku 2%.
  - viis fookusrühma vestlust: uusimmigrandid, kodanikuühenduste esindajad, töötukassa töötajate ja tööturuprojektide läbiviijad, tööandjate esindajad, vene õppekeele koolide ühiskonnaõpetust andvad õpetajad.
- Märkimisväärne on asjaolu, et küllalt suur hulk eesti keelt võõrkeelena kõnelevaid inimesi eelistas vastata küsimustikule eesti keeles.
- Monitooringu tulemused annavad ülevaate ühiskonna trendidest, võrreldes 2008. aasta monitooringu tulemustega.
  - Tulemusi analüüsiti siht- ja sidusrühmapõhiselt nn lõimklastrite lõikes, mis annab hea ülevaate lõimumisprotsesside erinevatest väljunditest ning aitab luua strateegiaid tulevikuks. Eraldi vaadeldi uusimmigrantide kohanemisstrateegiaid.
  - välja on toodud ka lõimumisprotsesside olulisemad regionaalsed eripärad.
  - tehtud on valdkondlikud seisundianalüüsid lähtuvalt kolmest vaatekohast lõimumisprotsessidele: inimvara, osalus ja identiteet ning info- ja kontaktide ruum nii käitumise kui ka hoiakute tasandil.
- Lisaks teevad autorid omapoolseid ettepanekuid lõimumispoliitika kujundamiseks ja rakendamiseks, mis vajavad sidus- ja sihtrühmade, poliitikute ning ekspertidega läbiarutamist.
- Ühiskonna integratsiooni monitooringuid on tehtud alates 2000. aastast. 2011.aasta monitooring näitab, et arvestades Eestis toimuvaid demograafilisi protsesse ja ELi integratsioonipoliitika ühtset raamistikku, on vaja monitooringu protsessi edaspidi kaasajastada.
- Monitooringu käigus konstrueeriti kolme lõimumisdimensiooni (keelelise, poliitilise ja sotsiaalse) baasil klasteranalüüsi alusel nn **lõimklastrid**, mis kirjeldavad viit erinevat lõimumismustrit:
  - A □ „**edukalt lõimunud**“: elanikkonna grupp, mida iseloomustab ühtlaselt tugev lõimumine kõigis dimensioonides; **21%** vastanuist.
  - B □ „**venekeelne Eesti patrioot**“: tugeva kodanikusuhtega, st väljendab tugevat lõimumist õiguslik-poliitilises dimensioonis, kuid samas nõrgemat keelelist lõimumist; **16%** vastanuist.
  - C □ „**eestikeelsed kriitilised**“: hea keeleoskusega, kuid nõrga kodanikuidentiteediga, kel on omane kriitiline hoiak nii Eesti kui ka Venemaa poliitika suhtes ning keskmisest aktiivsem alternatiivne poliitiline osalus (avalikud koosolekud, piketid, arutelud ja allkirjade kogumised Internetis jm); **13%** vastanuist.
  - D □ „**vähelõimunud**“: valdavalt määratlemata kodakondsusega ning nõrga keeleoskusega, osalevad vaid kohalikus elus aktiivsemalt; **28%** vastanuist.

- E □ „lõimumata“: suurel määral Venemaa kodakondsusega, valdavalt vanemas eas vastajaid, kuid nende hulgas on ka Eesti kodanikke (17%) ja noori (20%); **22%** vastanuist.

## OLULISEMAD TULEMUSED

- **Sisserännanuid ja nende järeltulijaid ei saa käsitleda homogeense lõimimise subjektina**, uuring kirjeldab kuut olulist lõimumispoliitika siht- ja sidusrühma lähtuvalt nende praegusest seisundist. Pea kolmandik venekeelsest elanikkonnast on Eesti ühiskonnas hästi toime tulevad, aktiivsed ja tugeva kodanikuidentiteediga inimesed, kellest enam ei saa rääkida kui lõimumispoliitika sihtrühmast. Samas ei tunneta nad end veel ka piisavalt Eesti riigi partnerina selle poliitika kavandamisel ja elluviimisel.
- **61% mitte-eestlastest on oma sõnul mõõdukalt, tugevalt või täielikult lõimunud**. Täielikult lõimunute osa võrreldes 2008. aasta tulemustega on kaks korda suurenenud (siis 7,5% ja nüüd 13,2%). Samas on suurenenud ka täielikult lõimumata osa 7,5% -lt aastal 2008 13%-le praegu.
- **Vene või mõne muu emakeelega inimestest üle poole lööb kaasa ühendustes, mille töökeeleks on kas eesti või nii eesti kui ka vene keel**. Vabaühendustes liikmeks olemise määra erinevus kodakondsusrühmade vahel on väiksem kui varem ja muutunud pigem ebaoluliseks.
- **Venelaste jt rahvuste poliitiline aktiivsus ja huvi sisepoliitika vastu ei erine märgatavalt eestlaste omast**. Viimase aasta jooksul on ka vene ja teistest rahvustest kodanikud asunud oma huvide väljendamiseks otsima poliitikaväljal uusi alternatiive.
- **Venekeelse elanikkonna haridusootustes on suurenenud orientatsioon nii kutseharidusele kui ka kõrgharidusele**. Vähemalt kutseharidust sooviks endale või oma (lapse)lastele praegu 26% (2008 12%); ülikooliharidust soovis 2008. aastal 39%, praegu 50% vene vm emakeelega vastanutest.
- **Kasvanud on eestikeelse kõrghariduse eelistus venekeelse elanikkonna seas**. 2008. aastal märkis 19% vene vm emakeelega vastanutest eelistatud kõrghariduse keelena eesti keele, 2012. aastal oli nende osakaal kasvanud 26%-ni. Venekeelse ja võõrkeelse kõrghariduse eelistajate osakaal pole muutunud.
- **Kasvanud on "sotsiaalne tellimus" eestikeelsele alusharidusele**. 2008. aastal pooldas 59% vene vm emakeelega inimestest kõige rohkem varianti, kus kõik lapsed käivad ühises eestikeelses lasteaias, kus on teistest rahvustest laste jaoks nende emakeelt valdavad abikasvatavad, siis 2012. aastal oli selliste vastajate osakaal 65%. Keelepõhiselt eraldatud lasteaedu pooldas 2008. aastal 32%, praegu 28% vene vm emakeelega vastanuist.
- **Määratlemata kodakondsusega Eesti elanike seas on suurenenud kuuluvustunne Eesti rahva hulka (põhiseaduse mõttes) ja kasvanud Eesti kodakondsuse taotlemise soov**. 2008. aastal soovis 51% määratlemata kodakondsusega vastanuist Eesti kodakondsust, 2011. aastal oli nende hulk 64%. Võrreldes 2008. aastaga on vähenenud nende osakaal, kes ei soovi üldse mingit kodakondsust (16%-lt 6%-le). Küsimusele: "Põhiseaduses on öeldud, et Eesti riigis kuulub võim rahvale. Kas Teie peate ennast põhiseaduse mõttes eesti rahva hulka kuuluvaks?" vastas "jah" 2008. aastal 34%, 2012. aastal 52% määratlemata kodakondsusega isikutest. Eesti kodakondsusega teiste rahvuste esindajate seas pole hoiakud muutunud (2008. a 67%, 2011. a 65%).
- **Kasvanud on kodumaatunne, Eesti pidamine ainsaks kodumaaks**. 2008. aastal pidas Eestit oma kodumaaks 66% teistest rahvustest Eesti kodanikke, siis 2012. aastal oli nende osakaal kasvanud 76%-ni. Määratlemata kodakondsusega Eesti elanike seas 48% (2008) ja 68%

(2012) ning Venemaa kodanike seas 20% (2008) ning 38% (2012).

- **Eestlaste hoiakud venekeelse elanikkonna kaasamise suhtes on muutunud positiivsemaks.** 2008. aastal (pigem) nõustus 64% ja 2012. aastal 70% eestlasi väitega: "Mitte-eestlaste kaasamine Eesti majanduse ja riigi juhtimisse on Eestile kasulik". 2008. aastal (pigem) nõustus 59% eestlasi väitega: „Venekeelse elanikkonna arvamusi tuleks paremini tunda ja nendega senisest rohkem arvestada, sest nad on osa Eesti ühiskonnast”, aga 2012. aastal oli neid juba 66%. Tugevnenud ja kinnistunud on eestlaste toetus venekeelse elanikkonna esindajate suuremale kaasamisele Eesti ühiskonna ja majanduse juhtimisse. Viiendik Riigikogu valijaskonnast on teistest rahvustest inimesed ja erakonnad peaksid neile pakkuma võimalusi Eesti poliitikas osalemiseks.
- **Võrreldes 2008. aasta küsitlusega on ebavõrdsuse taju teistest rahvustest elanike seas oluliselt langenud.** Vastates küsimusele: „Kas olete paaril viimasel aastal kokku puutunud olukorraga, kus mõnda isikut on rahvuse või emakeele tõttu eelistatud tööle võtmisel, teatud ametikohtade või hüvede jagamisel?“ oli 2012. aastal ebavõrdset kohtlemist teiste rahvuste liikmete hulgas kogenud 20% (2008.a 49%), nendest pooled enda sõnul korduvalt (2008. a 24%).
- **Vene jm emakeelega inimeste enesehinnangulised eesti keele osaoskused (arusaamine, rääkimine, lugemine, kirjutamine) on võrreldes 2005. aastaga veidi tõusnud.**
- **Rahvustevahelised kontaktid on kasvanud, kuid ebaproportsionaalselt** – teiste rahvuste seas on eestlastega suhtlevate inimeste ring laienenud, teiste rahvuste esindajatega suhtlevate eestlaste ring aga mitte. Samas on osa eestlasi hakanud suhtlema teistest rahvustest inimestega sagedamini. Uuringu andmetel ei puutu ühe kuu jooksul teiste rahvusrühmade esindajatega sama hästi kui üldse kokku 45% eestlastest ning 27% väidab, et tema lähemas tutvuskonnas pole üldse teisi rahvusi. Teiste rahvuste esindajatest ei ole eestlastega kuu jooksul suhelnud 20% ning eestlasi ei ole lähemas tutvuskonnas 12%-l. Kuu jooksul kontakti mitteomavate inimeste hulk on võrreldes 2008. aasta uuringuga eestlaste seas pigem kasvanud (muutus jääb küll statistilise vea piirimaile – 4%). Teiste rahvuste esindajate kontaktid eestlastega on aga pigem laienenud (2008. aastal ei olnud kuu jooksul ühtegi kontakti 33%-l, 2012. aastal vaid 20%-l) ja sagenenud (sagedasi kontakte oli 2008. aastal 30%-l, ja 2012. aastal 43%-l).
- **Venekeelse elanikkonna enesehinnanguline informeeritus oma kodukohas, Eestis ja Euroopa Liidus toimuvast on veidi tõusnud.** Eestis toimuvast peab end hästi informeerituks 79% (2008 oli vastav näitaja 70%); Euroopa Liidus toimuvast peab end hästi informeerituks 58%, võrreldes 45%-ga aastal 2008.
- **Majandussurutise perioodil suurenesid veidi erisused tööhõives eri rahvuste vahel.** Eestlaste ja teistest rahvustest inimeste vaheline töötuse erinevus on suurem kui kriisieelsetel aastatel, suurenenud on rahvuslik erisus ka pidevalt hõives olevate inimeste osakaalus (2007 ja 2010 eestlaste seas vastavalt 96% ja 90%, teistest rahvustest inimeste seas vastavalt 95% ja 84%).